1. TARİH

ANTİK ÇAĞLAR VE ESERLERİ

Ankara, kuzeyden Karadeniz Dağları, güneyden Toros Dağları, batıdan Sakarya Irmağı'nın batısında ortaya çıkan yükseltiler, doğudan Kızılırmak'ı geçer geçmez tedricen başlayan ve Kayseri-Sivas hattının doğusunda ancak dağ geçitleriyle geçilebilen, Doğu Platosu'nun batı sınırını oluşturan Anti-Toros sistemiyle sınırlanan "Orta Yayla"nın merkezinde, her yönde yol veren bir "çat" konumunda bulunduğu için tarihin her döneminde önemli bir şehir olmuştur. Mezopotomya'ya, İran'a Doğu Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz kıyılarına açılan yolların kavşağında bulunan Ankara, önemli bir kontrol noktasıdır. Ayrıca Anadolu'yu sulayan, Anadolu'daki irili ufaklı bütün suların toplandığı iki büyük ırmağın (Sakarya ve Kızılırmak) birbirine yaklaştığı noktaların ortasında bulunması gibi coğrafi ve stratejik özelliklere sahiptir. Bu iki nehir bölgeyi doğal olarak korur. Bu özellikleri ile Ankara, insanoğlunun yaşamı için önemli bir bölge olur.

Taş Devri

Ankara ili hudutları dahilinde Paleolitik Dönem (Eski Taş Çağı)'den itibaren insanoğlunun yaşam izlerine rastlanır. Ankara'nın yakın çevresi bu dönemde insanoğlunun yaşaması için önemli bir prehistorik alandır.

Genellikle Çubuk Çayı ve Ankara Çayı hav-zasına katılan dereler, Kirmir Çayı vadisi ve Mogan Gölü çevresinde avcı-toplayıcı insan gruplarının yaşadığına dair buluntulara, yapılan araştırmalarda rastlanmıştır. Paleolitik Dönem'den sonra gelen Mezolitik, Neolitik ve Kalkolitik dönemlerde insanoğlu göçer halden yerleşik hayata geçmeye başlar, küçük köyler kurar, çevresinde ki hayvanları evcilleştirir, tarımla uğraşmaya başlar. Bu dönemlere ait yaşam izleri Ankara Kalesi eteklerinde, Tuz Gölü civarında, Balâ ilçesi Beynam Ormanı civarında, Haymana-Yenice Beldesi, Sincan, Kızılcahamam ve Yenimahalle-Şehitali Köyü ve Gölbaşı-Karaoğlan Köyü'nde görülür. Neolitik çağa ait yerleşmeler Kızılırmak kavsinin güneyinde yoğunlaşır.

Gölbaşı, Mogan Gölü

Beypazarı, Kirmir Çayı Vadisi

Polatlı, Ankara Çayı Vadisi

Bakır Devri

Kalkolitik Dönem'le, insanoğlu taşın yanı sıra bakır da kullanılmaya başlar. Uygarlık tarihinde ilk ön şehir kültürleri başlar. Gelişen tarım ve hayvancılık, insanın toplumsal yapısındaki değişimlere de hız verir. Bu çağda, yönetici, din adamı, zanaatçı gibi farklı meslek gruplarının ortaya çıkmasının yanı sıra anıtsal mimari, savunma ve sulama sistemleri ile ticaret gelişir. Balâ-Beynam Köyü'nde, Haymana-Çeltikli ve Durupınar köylerinde, Sincan merkez ve İncirlik Köyü'nde, Gölbaşı-Karaoğlan Köyü'nde Kalkolitik Dönem'e ait iskan izlerine rastlanır. Polatlı ve çevresinde bugüne kadar yapılan araştırmalarda, bu dönemlere ait bulgulara rastlanmamıştır.

Gölbaşı, Karaoğlan Köyü höyüğü

Tunç Devri

Polatlı bölgesinde insanoğlunun ilk yaşam izleri, İlk Tunç Çağı'ndan itibaren görülür. Milattan önce 3000-2500 yılları arası İlk Tunç Çağı olarak adlandırılır. Kalkolitik Dönem'in sonunda kalay ve bakırın karışımından oluşan tunç elde edilir. İlk Tunç Çağı'nda, içinde tapınak ve yönetim yapıları bulunan, örgütlenmiş, korunmalı, bağımsız şehir devletleri ortaya çıkar. Fazla besin üretilmesi ve daha büyük bir nüfusu besleme imkanlarının doğması nedeniyle yerleşim birimlerinin sayısı da artar. Bu çağda toplumsal, dinsel ve teknolojik gelişmeler görülür, madencilik gelişir. Çağın teknolojik buluşu ise öküzler tarafından çekilen dört tekerli arabadır. Mezarlarda ortaya çıkan altın ve gümüş gibi değerli madenlerden yapılmış hediyeler de toplumların gelişip değiştiğini göstermektedir. Ticaretin gelişmesi, Ege ve Orta Doğu'yu içine alan geniş bir ticaret ağının kurulmasına yol açar.

Bu dönemde Polatlı çevresinde bulunan yerleşmeler genelde Sakarya Irmağı, Ankara Çayı, Hamam Deresi, Babayakup Deresi, Özdere vadisi ve yüksek bakı teraslarına sahip yamaçlar ile bu bakı noktalarını gören düzlüklerdir. Yerleşmelerin boyutu da köy tipi ve taş temel üzerine kerpiçle yapılan mimari yapılardır. İlk Tunç Çağı'nın ilk dönemlerinin en belirgin özelliği de içi siyah astarlı, dışı kırmızı ve çok iyi perdahlanmış çanak-çömlek çeşitleridir. Bölgede İlk Tunç Çağı yerleşme izlerine Polatlı Merkez, Temelli, İğciler, Basri, Çekirdeksiz, Yassıhöyük (Gordion), Müslüm, Şabanözü, Sarıoba, Karapınar, Beyceğiz, Güreş, Hacıtuğrul, Bacı, Kuşçu, Alagöz, Karayavşan, Gündoğan, Sarıhalil, Eskiköseler, Yüzükbaşı ve Yeşilöz köylerinde bu-

Kayabaşı Köyü, Budum Kalesi'nden Babayakup Vadisi

Beyobası Köyü ve Babayakup Vadisi

lunan höyüklerde rastlanmıştır. Höyüklerde yapılan kazılarda kırmızı perdahlı, kepçe ve gaga ağızlı testi, pişmiş topraktan figürinler, ağırşaklar ve iri gözlü kil idoller, ölü hediyesi olan altından yapılmış kulak tıkacı bulunmuştur. Polatlı ilçe merkezinde bulunan höyük, Ankara çevresinin, Kapakdokya'nın ve Batı Anadolu kültürel özelliklerini taşıması bakımından oldukça önemlidir. İlk Tunç Çağı'nda Polatlı bölgesi insan yaşamına uygun, tarıma elverişli bereketli topraklara sahip bir bölge olduğundan, çok sayıda höyük bulunmaktadır.

Orta ve Son Tunç Çağı'nda da Polatlı bölgesinde mevcut yerleşmelerin bazılarında iskanın devam ettiğini görürüz. Bu dönemin en güzel örneği Polatlı höyüktür. Bölgede Polatlı Merkez, Temelli Beldesi, Yassıhöyük (Gordion), Sarıoba, Müslüm, Karapınar, Beyceğiz, Alagöz, Eskiköseler ve Gündoğan köylerinde bulunan höyüklerde rastlanmıştır[1].

Gülpınar Köyü ve Sakarya Vadisi

Yağır Kalesi'nden Ankara Çayı Vadisi

Özdere Vadisi

Çanakçı Kale'den Yarözü Deresi Vadisi

Çekirdeksiz Köyü'nden Antik Gordion Şehri ve Sakarya Vadisi

Asur Ticaret Kolonileri Dönemi ve Hititler

Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde Polatlı bölgesinde Assurlu tüccarların etkinliği Polatlı höyükte görülmektedir. Ayrıca bu höyükte Hitit keramiklerine rastlanmıştır.

Polatlı çevresinde Hititlere ait iskan yerlerine rastlanmamıştır. Bölgeye en yakın Hitit yerleşmesi Haymana-Dereköy'de bulunan "Gavurkale"dir.

Demir Çağı

"Karanlık Dönem" olarak isimlendirilen Demir Çağı'nın başlarında Anadolu'ya Balkanlar'dan yeni kavimler gelmeye başlar. Bunlar Hint-Avrupa dili konuşan Frig (Phryg)'lerdir. Doğudan da Urartular Anadolu'ya gelir. Demir Çağı'nda da mevcut yerleşmelerde iskanın devam ettiği görülür. Bu iskan yerleri Sarıoba, Şabanözü, Beyceğiz, Alagöz, Eskiköseler ve Gündoğan köylerinde bulunan höyüklerdir.

Sarıhalil Köyü, Hanımören mevkii ve Kaletepe

Kral Midas heykelciği

Frigler

Ünlü tarihçilerden Heredot ve Strabon'a göre Frigler (Phryg) Makedonia ve Thrakia'dan boğazlar yoluyla Anadolu'ya gelmişler ve Yukarı Sakarya havzasına yerleşmişlerdir. Bu tarihçilere göre bu göçler Troia Savaşı'ndan önce olmuştur. Frigler, Milattan önce 12. yüzyılda Orta Anadolu'ya yayılarak en geniş sınırlarına ulaşmışlardır.

Frig siyasal varlığının ve uygarlığının merkezi, Polatlı-Yassıhöyük köyü sınırları içinde kalan "Gordion" şehridir. Strabon ünlü eseri "Geographika"da "Ankyra (Ankara) Kalesi Tektosaglara aittir ve burası Blaudos dolayındaki Lydia'ya doğru uzanan Phryg şehri ile aynı ismi taşır" demektedir. Pausanias'a göre Ankyra (Ankara), Kral Midas'ın kurduğu kentti. Ona göre Kral Midas şehre adını veren çapayı Zeus Tapınağı'nda sakladığını söylemektedir. Arkeolojik verilere, Ankara ile ilgili tarih yazıcılığı ve efsanelere göre Ankara şehrinin kurucuları Figler'dir. Ankara şehrinin Frig Kralı Midas tarafından kurulduğu efsanelerde geçmektedir. Ankara ve çevresinde yapılan kazılarda ortaya çıkan buluntulardan, bölgede Frigler döneminde yerleşmelerin olduğunu ortaya koymaktadır.

Frigler mimarlık, heykeltıraşlık, seramik, maden işçiliği, dokumacılık, marangozluk ve küçük el sanatlarında ileri gitmişlerdir. Bugün Frig mezarlarında bulunan yukarıda sayılan zanaat dallarına ait örnekler Polatlı Gordion Müzesi ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde korunmaktadır.

Kral Midas Efsanesi

Tarihçi Heredotos'a göre Midas, Gordion'un kurucusu ve Frigler'in ilk kralı olan Gordios ile ana tanrıça Kybele'nin oğlu olup, büyüyünce anasının baş rahibi olmuştur. Her ne kadar Midas, hakkında her tuttuğunun altın oluşu gibi mitolojik hikayelerle bilinse de aslında Yakın Doğu kaynaklarından ve Klasik (Yunanca ve Latince) kaynaklardan bildiğimiz kadarı ile tarihsel bir kişiliktir. Midas, Assur kralı II. Sargon'un M.Ö. 717 ve 709 arası tarihsel yıllıklarında "Mita" olarak görülür. Bu tarihler Yunan bilgini Eusebios'un Midas'ın hükümdarlığı dönemi

Antik Gordion Şehri

Büyük İskender Gordion düğümünü keserken

olarak belirttiği M.Ö. 738-696 ile uyuşmaktadır. Yunan Coğrafyacısı Strabon, Midas'ın ölümünü Kafkas ötesi bölgeden gelen Kimmerler'in Frigya'yı istilasına bağlamaktadır. Herodotos, Midas'ın Yunanlı olmayıp Delfoi'de Apollon'a armağan sunan ilk kişi olduğunu; Pollux, Midas'ın bir Yunan prensesi ile evlendiğini; Pausanias ise Ankara'nın kurucusu olduğunu bildirmektedir. Frigler M.Ö. 700 yıllarında Kafkaslardan gelen Kimmerler tarafından ortadan kaldırıldı. Midas ise bu yenilgiye dayanamayarak öküz kanı içerek M.Ö. 676 yılında intihar etti. Midas hakkındaki efsanelerin nasıl ve nerede çıktığı bilinmemektedir. Midas bu efsanelere esin kaynağı olmuştur. Romalı edebiyatçı Ovid'in "Metamorphozlar" adlı eserinde; Yunan tanrısı Dionysos'un açgözlü kral Midas'a "ne dilerse dilemesini", onun da "her tuttuğunun altın olmasını" istediği, böylece Midas'ın ağzına götürdüğü yemeğinin bile altına döndüğünü görünce bundan kurtulmak için dua ettiğini söylenmektedir. Dionysos'un tavsiyesi üzerine Midas Sardes yakınında bulunan Paktolos ırmağında yıkanır. Kralda bulunan bu sihirli güç Paktolos ırmağına geçer ve ırmağın kumları altın kum taneciklerine dönüşür. Böylece Midas bundan kurtulmuştur. Başka bir efsanede Midas, Yunan tanrısı Apollon ve kır tanrısı Pan arasındaki müzik yarışmasında hakemlik yapar. Midas Pan'ı galip ilan eder, bundan kendisini hakarete uğradığını düşünen Apollon, Midas'ın kulaklarını eşek kulaklı yapar. Başına büyük bir külah geçiren Midas kulaklarını berberi dışında herkesten saklar. Sırrı saklamayı beceremeyen berber bu sırrı topraktaki bir çukura fısıldar ve çukuru kapatır. Çukurun üzerinde büyüyen sazlar üzerinden yel estikçe sırrı fısıldarlar. Böylece bu sır herkes tarafından öğrenilir. Gordion'da Helenistik katmanlarda bulunan eşek kulaklı bir erkek figürü uzun süre bu efsanedeki Midas olduğu düşünülmüş, bugün ise bu figürün Satyr veya Silen olarak bilinen Yunan kır yaratığı olarak yorumlanmaktadır.

Büyük İskender'in tarihçisi Arrianos'a göre Midas yoksul çiftçi Gordios ile Telmesoslu bir kadının çocuğudur. Midas babası ve annesiyle Friglerin bir toplantısına gider. Frigler bir kehanete göre bir araba ile gelecek ilk kişiyi kendilerine kral seçerler. Midas kral olunca ülkede anarşi sona erer. Midas da arabasını Gordion kenti akropolündeki Zeus Tapınağı'na adar. Bu arabanın boyunduruğundaki kızılcık ağacında başı sonu belli olmayan bir kördüğüm vardır. Bu düğümü çözen Asya'nın hakimi olacaktır. Asya Seferine çıkan Büyük İskender düğümü çözemeyince kılıcıyla keser. Böylece efsane düğüm çözülmüş, Büyük İskender'e Asya'nın kapıları açılmış olur.

Gordion Düğümü

Efsaneye göre ünlü Gordion düğümü, bir öküz arabasını bir sütuna bağlayan karmakarışık bir sarmaşıklar yığınıdır. Araba, Midas'ın ya babası ya da atası olan Gordios'a aittir. Yeni bir lider arayışında olan Frigler'e bir kahin tarafından, şehre öküz arabası ile giren ilk adamı kral ilan

Antik Gordion Şehri

etmeleri söylenir. İşte bu kişi Gordios'tur. Gordios kral olur ve öküz arabası tapınakta gösterime konulur. Asırlar sonra Büyük İskender zamanında, Gordios'un öküz arabası, düğümü çözecek kişinin As ya'nın hakimi olacağı söylentisîyle ünlenir. Büyük İskender Gordion'a geldiğinde (M.Ö. 334) düğümü çözmeye çalışır ama başarısız olur. Sabırsız bir öfkeyle, kılıcını çeker ve düğümü ortadan ikiye ayırır. İskender gerçekten de Pers İmparatorluğu'nün fatihi ve Asya'nın hakimi olma yolundadır. Ancak 33 yaşında ateşli bir hastalıktan zamansızca ölümü, bilgelerce İskender'in Gordion düğümünü çözmek yerine sabırsızca davranmasının akıbeti olarak görülmüştür.

Kybele

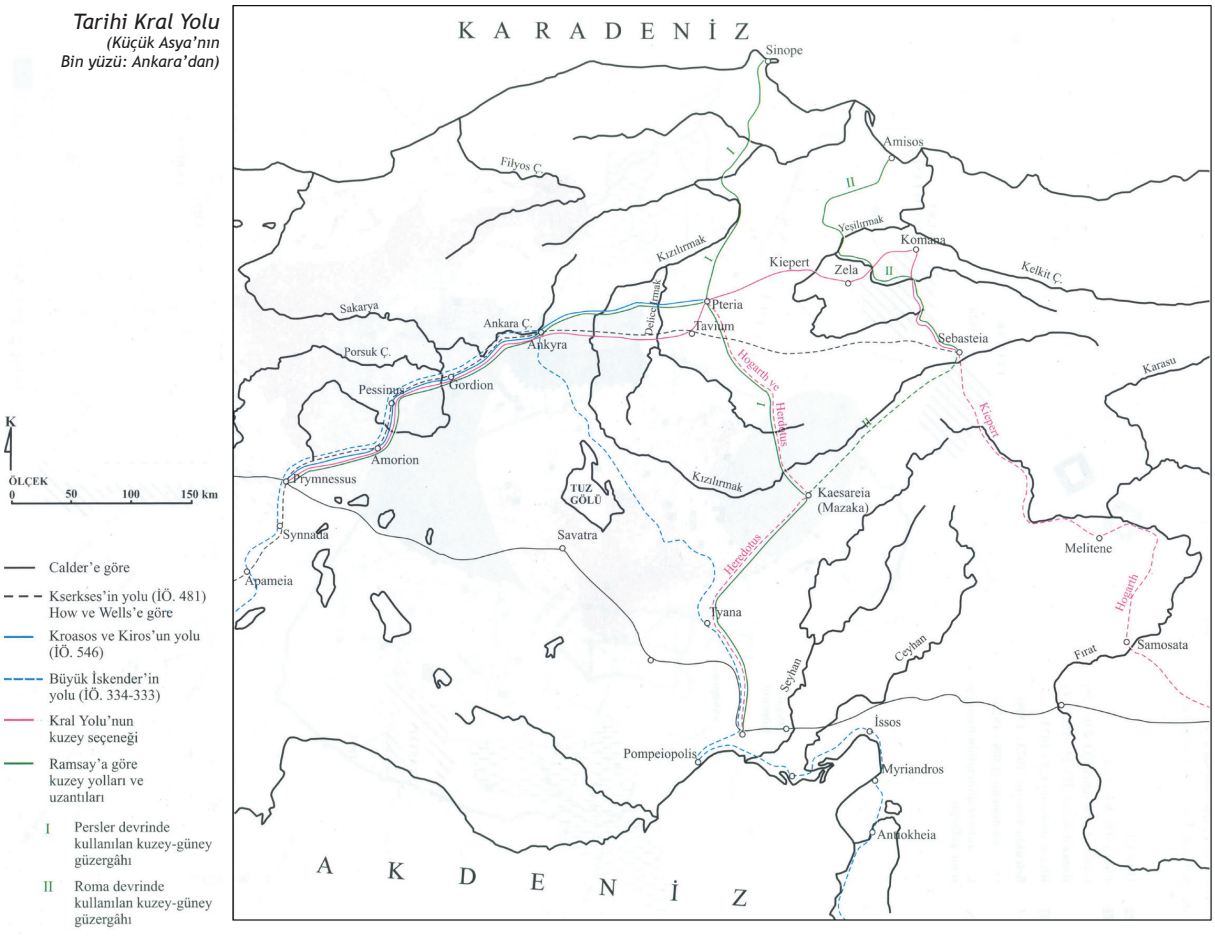
Friglerin ilk kralı Gordios'un Kybele'den olan oğlu Midas ile beraber Kybele Ankyra kentinin kurucusu olarak tanrılaştırılmıştır. Frigler, Midas ve annesi Kybele'ye saygılarını belirtmek için Kybele'nin daha önce oturduğu tepeye bir tapınak yaptılar. Bu tepede büyük ihtimalle yine Kybele için yapılmış M.Ö. 8. yüzyıl sonu M.Ö. 7. yüzyıl başına tarihlenen bir sunak vardı. Hellenistik veya sonrasında yapılan tapınak üzerinde bugünkü Augustus Tapınağı yer almaktadır. Burada Tanrıça Roma ve İmparator Augustus'a aynı tapınakta tapınılması geleneğinin Ana Tanrıça Kybele ve oğlu Midas kültü geleneğin devamı olarak görülmektedir. Frigya'da "Kybele" kutsal alanları dağlara, kayalıklara yapılmıştı.

Gordion şehri Milattan önce 700 yıllarında Kimmer saldırısına uğrar ve siyasi varlıkları son bulur. Anadolu'da Kimmerler'in saldırılarından sonra ortadan kalkan Frig hakimiyetinin yerini, M.Ö. 7. yüzyılın başlarında Batı Anadolu'da varlıklarını sürdüren Lidyalılar'ın hakimiyet mücadelesi başlar. Ankara'nın da içinde bulunduğu Kızılırmak bölgesini ele geçirirler.

Polatlı civarında Frigler'in Gordion'dan başka kuzeyde Ankara Çayı vadisine, kuzeydoğuda Babayakup Deresi ve Hamam Deresi vadisine, güneyde Özdere Çayı ve Hacımusa Deresi vadisine, güneydoğuda Ilıcaözü Deresi vadisine yerleştiklerini görüyoruz.

Lidyalılar

Bölge Lidya hakimiyetinde olmasına rağmen Frig kültürü devam eder. Lidyalılar'ın Tunç Çağı'nın sonlarında (M.Ö. 1200) Friglerle birlikte Anadolu'ya geldikleri bilinmektedir[2]. Lidyalılar Mermnad sülalesinin ilk kralı Gyges (M.Ö.680-645) zamanında Anadolu'ya egemen olmuşlar, 140 yıl boyunca Lidya devleti olarak hükümranlıklarını sürdürmüşlerdir[3]. Lidya devleti Gyges'ten sonra başa geçen kralları Ardys, Sadyattes, Alyattes ve Kroisos (M.Ö: 560-547)

ile Anadolu'nun büyük bir kısmını ele geçirerek, Önasyanın en güçlü ve saygın krallığı haline gelir. Anadolu'da bu tarihlerde pazar ekonomisi gelişmiş, tahıl üretimi, hayvancılık, dokumacılık, zeytinyağı üretimi ilerlemiştir. Medlerle M.Ö. 585'de yapılan savaş güneşin tutulmasıyla son buldu. Medler'den sonra Persler'e komşu olan Lidyaylılar, Mermnad sülalesinin son hükümdarı Kroisos ile Akhamenid hükümdarı Kyros ile 547 yılında Kızılırmak kavsi içinde yaptığı savaşta yenilerek tarih sahnesinden çekildiler.

Persler

Doğulu kavimlerden olan Persler batıya doğru yayılan ilk doğulu kavimdir. M.Ö. 585 yılında Pers Kralı Kyaksares, Lidya Kralı Alyattes'i yenerek Kızılırmak'ın doğusunu Pers hakimiyetine katar.

Pers Kralı Kyros, Lidyalıları yenerek tüm Anadolu'yu hakimiyeti altına alır. Böylelikle Anadolu'daki Doğu Helen kültürü son bulur[4].

Kral Yolu Gordion şehrinden geçer ve Persler tarafından şehir yeniden inşa edilir. Büyük İskender'in Anadolu'ya geçmesiyle egemenlikleri son bulur.

Pers hakimiyet yıllarında Kral Yolu Gordion'dan geçer.

Kral Yolu

Anadolu binlerce yıl doğu ile batı arasında köprü olmuş, uygarlıkların birbirleriyle temasları ile gelişmesine yardımcı olmuştur. Anadolu'daki uygarlıklar, göçler, ticaret kervanları, ordularının geçişleri için yollar yapmışlardır. M.Ö. 5. yüzyılda ünlü tarihçi Herodot, Pers İmparatorluğu'nun I. Darius (M.Ö. 522-486) zamanında Anadolu'yu egemenliğe aldığı dönemde ordu, ticaret ve posta yolu olarak kullanılan "Kral Yolu"nun Ankara'dan geçtiğini yazmaktadır.

Kral Yolu Efes'te başlıyor, Sardes şehrinden Lidya'yı, sonra Gordion, Ankyra ve Kızılırmak'tan geçerek Kapadokya üzerinden Kilikya'ya, oradan Fırat ve Dicle'yi geçip Assyria'dan Susa kentine ulaşıyordu. Böylece Ankyra'nın Kral Yolu'nun kuzey yolu üzerinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu yol üzerinde birçok konaklama ve barınma yeri bulunmaktadır. Kral Yolu üzerinde bulunan Gordion'un bu çağda önemli bir konaklama merkezi olduğu bilinmektedir. Günümüzde Yassıhöyük Köyü, Midas Tümülüsü'nün yakınında 6 metre genişliğinde olan yoldan bir kısım bulunmaktadır. Kral Yolu Yassıhöyük Köyü'nden, Çile Dağı güney yamaçları düzlüğünden Malıköy'ü geçerek, Ankara Çayı vadisini takip ederek Ankara'ya ulaşmaktadır. Maked-

Çanakçı Kale

onya Kralı Büyük İskender, meşhur doğu seferinde Gordion şehrine gelir ve efsanevi düğümü keser. Büyük İskender, M.Ö. 333-334 kışını, Gordion'da geçirir ve ilkbaharda Ankara'ya ordusuyla hareket eder.

Helenistik Dönem

Helenistik Dönem'de Ankara (Ankyra), Gordion, Tavium gibi Frig döneminden beri var olan şehirler varlığını sürdürür. Bu dönemde Polatlı bölgesinde Gordion şehrinde, Ankara Çayı vadisinde, Ilıcaözü deresi vadisnde, Sarıoba Köyü Hamamderesi mevkii Çıngıraklı Mağarası, Çanakçı Kalesi'nde, Hisarlıkaya Köyü "Eymir" yerleşmesinde ve Temelli Beldesi Malveren höyükte iskan izlerine rastlanmıştır[5].

Galatlar

Helenistik dönemin ortalarında, Hint-Avrupalı bir kavim olan olan Galatlar (Keltler), Orta ve Batı Avrupa'nın Ren-Tuna havzasındaki yurtlarını terk ederek Anadolu'ya gelmeye başlar. Üç kabile halinde gelen Galatlar, Sakarya ve Kızılırmak havzasına yerleşir. Bu bölgeye "Galatya" adını verirler. Trokme, Tolistobog ve Tektosag adlı üç boy meydana gele Galatlar, yerleşik hayatı sevmeyen ve savaşçı bir kavimdir.

Galatların bir kolu olan Tektosag'lar Sakarya Irmağı ile Ankara şehir merkezi arasındaki bölgeye yerleşir. Şehir hayatından uzak olan bu kavim Kral Yolu üzerinde bulunan Gordion şehrinden etkilenmeye başlar. Bölgede en önemli ticari

Sarıoba, Hamamboğazı, Çıngıraklı Mağara

Çıngıraklı mağaraya çıkan merdivenli yol

Gordion Müzesi bahçesinde sergilenen Galat dönemi mezar

mallar tahıl ürünleri ve yün ve tiftiktir. Galatlar surlarla çevrili olmayan köyler kurarak, tarım ve hayvancılıkla uğraşırlar. Özellikle soylu kişilerin büyük sürüleri olduğu kaynaklarda zikredilir. Savaşçı bir kavim olan Galat erkekleri civardaki yerleşmelere saldırılar yaparak, yağma ve haraç yoluyla büyük miktarda para getirerek Gordion şehrinde bulunan pazarlarda harcıyorlardı.

Galatlar, batı Avrupa'da olduğu gibi, şehirlerini dik yamaçlı, savunmaya elverişli kayalar üzerinde kuruyor, kaba yontulmuş iri blok taşlardan yaptıkları dairesel veya oval surlarla kuşatıyorlardı. Polatlı bölgesinde bulunan Galat yerleşmeleri genellikle Kral Yolu'nu görebilen hakim tepeler ile tarım ve hayvancılığa uygun akarsu vadilerinin hakim tepeleridir.

M.Ö. 3. yüzyılın sonlarında Anadolu'da dehşet saçan Galatlar, M.Ö. 230-220 tarihlerinde Pergamonlu (Bergamalı) Attalos tarafından bozguna uğratıldılar. Romalı General Manilus

Antik Gordion Şehri

Augustus Mabedi ve Hacı Bayram Camii

Vulsa, M.Ö. 189'da Galatları yenmiş, doğuda Kızılırmak'a kadar olan bölgeyi ele geçirmiş ve Galatları Roma'ya bağlamıştır.

Galatlar döneminde iskan gören kaleler ve yerleşmeler ise şunlardır: Hisarlıkaya Kale, Malveren Höyük, Beyobası Kale, Kargalı Kale, Şeyhali Kale, Basri Kale, Gordion şehri, Girmeç Kale, Güreş Kale, Yağır Kale, Avşar Kale ve Öz höyük[6].

Romalılar

Konsül Manlius Vulso Ankara yakınlarında Galatları yenerek, Galatya'yı Roma topraklarına katar ve Bergama Krallığı'na bağlar. Ankara, Roma İmparatoru Augustus tarafından eyalet merkezi yapılır. Romalılar şehrin coğrafi ve askeri önemini anlayarak burayı Galatya'nın başkenti yapar. Friglerin, Galatların, Romalıların ve Greklerin birlikte yaşadığı büyük bir eyalet olur.

Dışkapı semtinde bulunan tarihi Roma Hamamı kalıntıları

2. yüzyılda Ankara en gelişmiş dönemini yaşamıştır. Romalı tarihçi Livy Ankara'nın 100.000 kişilik nüfusu, askeri, dini ve sivil mimarlık yapılarıyla görkemli bir imparatorluk kenti olduğunu yazar. Hadrianus döneminde ise kent "metropolis" olur[7].

Hristiyanlığın yayılmasıyla Ankara önemli bir dini merkez olur. 314 ve 358 yıllarında Piskoposlar Meclisi iki kez Ankara'da toplanır ve önemli kararlar alır. İmparator Julianus'un Ankara'ya gelir. İmparatorun adına bugün Ankara Valilik Meydanı'nda bulunan "Julien Anıtı" yapılır[8].

Ankara'da darbedilen bağımsız şehir sikkeleri içinde önemli yer tutan "Ankyra" şehir sikkelerinin ön yüzünde baş veya büst olarak imparator tasviri, adı ve unvanı yazılıdır. Arka yüzlerinde ise oturan ve ayakta duran yargıç, üç atlet, tanrı Men, gemi çapası tutan Amazon, Aphrodite, Asklepeios, Artemis, Eros, Heracles, Nike, Satyr gibi mitolojik tasvirlerin yanı sıra Augustus Tapınağı'da görülmektedir. Sikkeler diğer şehir darpları gibi bronz ve pirinçten basılmışlardır. Üzerlerindeki yazılar genellikle Yunancadır. Sikkelerde "Galatyalıların başkenti Ankara", "Ankaralıların başkenti" yazıları bulunmaktadır[9].

Roma döneminde Ankara'da önemli eserler yapılır. Önemli eserleri Agora, Amfitiyatro, Augustus Tapınağı, Buleiterion (şehir meclisi), Direkli Yol, Gymnasion (plaistra), Hamam, Hipodrom, Julianus Sütunu, Roma Tiyatrosu, Zeus Tapınağı, Zeus Taenos Mabedi'dir.

Galatları'ın Roma hakimiyetine girmeleriyle Gordion şehri fakirleşir ve askeri bir üs haline gelir. Kasaba durumuna düşen Gordion daha sonraki yıllarda bir köy halini alır.

Bacı Köyü'nde bulunan Roma dönemi eserleri

Girmeç Köyü, antik Üçkızlar Hamamı

Babayakup Köyü, Roma dönemi mabed kalıntıları

Tarihçilerin müşterek bir ifadesi olan "Bütün yollar Ankara'dan geçer" sözü gerçek olup, Roma döneminde de ulaşım yolları Ankara'dan geçer.

Romalılar askeri, idari ve ticari nedenlerle çok sayıda yol yaparak geniş bir ulaşım ağı kurarlar. Roma yollarının tarihi, "mil taşları"ndan öğrenilmektedir. İmparatorluktaki bütün yollara 1485 metrede bir mil taşı dikilmiştir. Üzerinde mesafeleri bildiren yazılar bulunan mil taşları volkanik taşlardan, çoğunlukla kireç taşından yapılmıştır. Ankara Anadolu'nun sekiz tarafından gelen yolların kesiştiği yerde bulunmaktadır. Bu kesişme kentin ticari yönden gelişmesini sağlarken, askeri yönden önemini artırmıştır. Romalılar komşularına yaptığı askeri seferleri hep Ankara'dan başlatmışlar, bu yollara çok önem vermişler, sürekli olarak tamir ve bakımdan geçirmişlerdir.

Roma İmparatorluğu döneminde yolları gösteren haritalar yapılmış, bunlar daha sonraki çağlarda kopya edilerek zamanımıza ulaşmışlardır. Hac yolu olarak da bilinen "Via Tauri", İstanbul'dan başlayarak İzmit - İznik - Nallıhan güzergahını izleyerek Ankara'dan Aksaray - Tarsus - Adana ve Antakya üzerinden Kudüs'e ulaşır. Roma döneminde Ankara'yı diğer yönlere bağlayan ve önemli yollardan olan "batı yolu" Ballıkuyumcu Köyü'nde ikiye ayrılır. Batıya giden yol Malıköy'den geçerek, Bacı Köyü'nden Müslüm Köyü'ne buradan da Sakarya Irmağı'nın

Malıköy, Roma dönemi mermer kaide

Yeşilöz Köyü, Roma dönemi yazıt

Babayakup Köyü, Roma dönemi yerleşme

Kayabaşı Köyü, Roma dönemi villa mozaiğinin bulunduğu yer

doğu kıyısını takip ederek Gordion şehrine gelir. Gordion şehrinden Sakarya Irmağı'nı geçerek antik "Germa" şehrine ulaşır. Bacı Köyü'nde Roma dönemi mil taşı bulunmaktadır. Ballıkuyumcu Köyü'güneybatıya ayrılan yol ise Alağöz Köyü'nden Çokören Köyü'nden Babayakup Deresi'ni geçerek Eskiköseler ve Taşpınar köylerini geçerek Yarözü Deresi vadisini takip ederek Gündoğan Köyü'nden Hamam Deresi vadisinden Sarıhalil Köyü'nden Yüzükbaşı Köyü üzerinden Konya'ya doğru gider.

Roma döneminde Polatlı bölgesinde Temelli Beldesi, Hisarlıkaya, Alagöz, Türkobası, Malıköy, Bacı, Girmeç, Güreş, Karaahmed, Oğuzlar, Müslüm, Yassıhöyük, Basri, Hacıtuğrul, Beyobası, Çokören, Babayakup, Kargalı, Şeyhali, Eskiköseler, Kayabaşı, Gündoğan, Sarıhalil, Sivri, Ördekgölü, Ilıca, Şeyhahmetli, Hacımusa, Uzunbeyli, Yüzükbaşı, Çanakçı ve Türktaciri köylerinde kaleler ve yerleşmeler bulunmaktadır.

Bizanslılar

Roma İmparatorluğu 395 yılında ikiye ayrılınca Ankara, Doğu Roma (Bizans) sınırları içinde kalır. Şehir, IV. yüzyılın sonlarına kadar imparatorluğun "Galatia Prima" denilen eyaletinin merkezi olarak kalır. Ankara, Bizans İmparatorluğunun ileri yıllarında büyük bir dini merkez durumuna girerek Galatia Başpiskoposluğu'nun merkezi durumuna gelir. Mezhep kavgaları yüzünden şehrin evlerinin bir kısmı yakılır. 615 yılında Anadolu'yu geçerek Kadıköy'e kadar gelen Sasaniler, Ankara'yı talan eder. 622'de Ankara resmen işgal edilir, büyük bir tahribata uğrar ve yakılır.

Oğuz Türkmen boylarının Anadolu içlerine yaptıkları akınlardan önce İslam ordularıda, Bizans hakimiyetinde olan Ankara üzerine akınlar yapar. Bizans orduları İran'lı Sasaniler karşısında büyük başarılar kazanmasına rağmen, İslâm ordularının Bizans topraklarında

Çanakçı Kale

Sarıoba Köyü, Kızlarini mağarası

Şeyhahmetli Köyü, Mermerkaya Tepesi, Kapaklı mevkii yerleşmesi

ilerleyişini önleyemez ve İslam orduları Bizans'ın savaşçı ordularını yener. Bizans hızla ilerleyen İslâm fetihleri karşısında Tunus içlerine kadar Kuzey Afrika'yı kaybeder, Anadolu'da ise Kayseri, Nevşehir ve Niğde bölgesi Müslümanların akınlarına uğrar.

664 yılında Abdurrahman b. Halid b. Velid komutasında bir ordu kısa bir süre Ankara'yı işgal eder. 668 yılında Sufyan b. Avf el-Ezdi başkomutanlığında, İslam ordusu Ankara üzerinden İstanbul Boğazı'nı geçerek İstanbul'u kuşatır. Bütün yaz devam eden kuşatma sonbaharda kaldırılır. Hz. Ebû Eyyûb el-Ensârî ilerlemiş yaşına rağmen bu sefere katılır ve kuşatma sırasında vefat ederek surlar önüne defnedilir. Mesleme b. Abdülmelik, 707-712 yılları arasında Anadolu içlerine yoğun akınlar yapar. Mesleme b. Abdülmelik komutasındaki İslam orduları 715 yılında bir daha İstanbul'u kuşatır. İki yıl devam eden kuşatma Ömer b. Abdülazîz'in halife olmasıyla kaldırılır. Müslümanların her yıl Anadolu'ya yaptıkları akınlar devam eder ve Afyonkarahisar yakınlarında, destanlara konu olan büyük İslâm mücahidi Seyyid Hüseyin Gazi'nin oğlu Seyyid Battal Gazi'nin bu savaşta şehit olur.

751 yılında İslam orduları ile Çinliler arasında Talas şehri yakınlarında beş gün süren çetin bir savaşın son gününde, Karluk Türkleri İslam ordularının yardımına gelir ve Çinlilere arkadan saldırırlar, iki ateş arasında kalan Çin ordusunun büyük bir kısmı savaş meydanında kalır, yirmi bin esir bırakarak kaçarlar. Talas savaşı, Türk, İslam ve dünya tarihi bakımından yeni bir dönemin başlangıcı olur. Böylelikle İslam orduları ile Türkler arasında dostane ilişkiler neticesinde Türkler kalabalık gruplar halinde İslam dinini kabul etmeye başlar.

Abbasi halifesi Mehdi 776 yılında bir ordu hazırlayarak Anadolu içlerine gönderir. Bu ordu Bizansın önemli bir şehri olan Ankara'ya kadar gelir. Harun Reşid, 797 yılında Abdülmelik b. Salih komutasında bir orduyu Ankara üzerine gönderir. Abbasi ordularının önemli komutanlıklarına Türk asıllı komutanlar getirilir. Bu komutanların önemlileri Afşin, Aşnas ve Boga el-Kebir'dir. 838 yılında halife Mu'tasım'ında katıldığı büyük bir ordu Ankara üzerine yürür. Afşin ayrı bir koldan, halife Mu'tasım ayrı bir koldan ve Aşnas'da öncü birlik olarak Ankara'da buluşmak üzere hareket ederler. Afşin, Bizans İmparatorunu burada mağlup eder ve Ankara kalesini teslim alır. Diğer İslam orduları da gelerek Ankara'da birleşirler ve ordu yeniden tanzim edilir. Ordu bir hafta kadar Ankara'da kalır. İslam ordusu Bizans İmparatorluk ailesinin doğum yeri olan Amorion (Ammûriye) üzerine yürüyerek on iki günlük bir kuşatmadan sonra şehri alır. İslam orduları bol miktarda ganimet ve esir alarak geri döner. 862 yılında İslam orduları Türk asıllı Vasıf et-Türki komutasında Ankara yakınlarına kadar gelir.

Anadolu'da bulunan Bizans kale, şehir ve köyleri İslam ordularının akınları ile boşalmaya başlar. Özellikle bu ordularda bulunan Türk asıllı komutanlar, başarıdan başarıya koşar. Malazgirt Zaferi'nden önce Müslüman Türk akıncılar, Bizans'a gözdağı vererek, şehirlerde oturanların batıya doğru göçünü sağlar. Polatlı ve Sakarya havzası Bizans döneminde, tarım ve hayvancılık

yapılan bir bölge olup, aynı zamanda ulaşım yolları güzergahıdır. Eserlerin çoğu kale, sığınak ve manastır türü yerleşmelerdir. Bizanslılar döneminde Polatlı coğrafyasında Polatlı merkez, Gordion, Hisarlıkaya, Hacıtuğrul, Malıköy, Bacı, Girmeç, Müslüm, Yüzükbaşı, Özyurt, Sarıhalil, Sarıoba, Kayabaşı, Uzunbeyli, Şeyhahmetli, Kargalı, Basri, Karacaahmed, Şeyhali ve Beyobası köylerinde iskan izleri görülür[10].

1. ANTİK GORDİON ŞEHRİ

Frig Krallığı'nın başkenti olan "Gordion antik şehri"nin kalıntıları, Sakarya Irmağı'nın doğu kıyısında ve Yassıhöyük Köyü'nde bulunmaktadır.

1901 yılında Gustav ve Albert Koerte kardeşler tarafından yapılan kazılarda şehir höyüğü ve şehir çevresinde dağınık olarak bulunan tümülüslerin beşi araştırılmıştır. Bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunan birçok değerli sanat eseri bulunmuştur. Daha sonra, Pensilvanya Üniversitesi Müzesi'nden Amerikalı arkeolog Rodney S. Young yönetiminde 1951 yılında başlayan kazılar da şehir höyüğünün yanı sıra içlerinde büyük tümülüsün de bulunduğu 25 adet tümülüs kazılmıştır. Bu kazılarda ele geçen eserlerin büyük çoğunluğu Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde, bir kısmı da Gordion Müzesi'nde sergilenmektedir.

Gordion'da arkeolojik yerleşim tabakaları, Tunç Çağları (İlk, Orta ve Geç), Demir Çağı ve Frig Dönemi, Büyük İskender'in zaferleri sonrası yaşanmış olan Helenistik Çağ ve Roma İmparatorluğu Dönemi olarak tespit edilmiştir. Gordion'da Frig Dönemi, özellikle ilgi çekmektedir. Çünkü bu dönemde, Frig Krallığı'nın başkenti olan Gordion, en parlak dönemini Kral Midas döneminde M.Ö. 725 ve 675 yılları arasında yaşamıştır.

Antik şehir, 500x350 metre ölçülerinde alçak bir tepe üzerindedir. Burada yapılan kazılarda Frig Dönemi'ne ait M.Ö. 8. yüzyıl sonunda yapılmış 9 metre yüksekliğinde anıtsal bir kapı, kral ailesine ait yapılar, evler, 4 adet megaron, Pers ve Frig kapıları ve şehir sur duvarları ortaya çıkmıştır. Höyüğün orta kesiminde saraylar bulunmaktadır. Gordion'daki Frig şehrinin en göz alıcı kalıntısı güney-doğudaki anıtsal kapıdır. Höyükte on sekiz yerleşme tabakası içinde beş kültür tabakası bulunmaktadır. Eski Tunç Çağı'na ait olan tabakalar, sarayların bulunduğu alanın kuzey-doğusundaki Frig tabakasının altındadır. Höyüğün güney-doğusuna doğru inen dik yamaçlarında ise Hitit ve eski Frig kalıntılarını içeren tabakalar bulunmaktadır. Höyük üzerinde saray, megaron tipi yapılar, evler ve sur kalıntıları bulunmaktadır.

Antik Gordion Şehri kalıntıları

Kral Midas Tümülüsü girişi

2. TÜMÜLÜSLER

Polatlı ilçesi, antik çağların bir gömü kültürü neticesinde meydana gelen anıtsal yapıların açık hava müzesidir. Bu kültürün mezarlarına "tümülüs" adı verilmiştir. Tümülüsler, Frig kral ve hanedanın mezarlarının bulunduğu yığma suni tepelerdir. Bunların üstleri yığma toprakla örtülmüş, ağaçtan yapılmış oda şeklindeki mezarlardır. M.Ö. 7. yüzyılın sonlarına kadar tümülüslerde genellikle ahşap mezar odasına bir kişi konulmuştur. Bu tarihten sonra ölüleri mezar odasına koymak yerine, yakmak (kremasyon) tercih edilmiştir. Bu tarz gömme biçiminin Tunç Çağı'nda Orta Anadolu'da bilinmediğinden, tümülüs tarzının Frigler'le birlikte Avrupa'dan geldiği varsayılmaktadır. Tümülüslerden sadece birkaçının içinin zenginliğinden bunların soylular için ayrıldığını ortaya koymuştur. Biçimsel ve görsel açıdan göz alıcı olan bu mezarlarda zengin eserler bulunmaktadır. Gordion kazısından çıkan eserler, Gordion Müzesi'nde sergilenmektedir. Yassıhöyük Köyü'nün doğusundaki vadi ile Şabanözü Köyü'nde, Gordion'da hüküm süren Frig kraliyet hanedanına ait soylular ve diğer ileri gelen Frig soyluları için dağınık olarak 111 adet tümülüs tespit edilmiştir. İlçe hudutları dahilinde henüz tam tespiti yapılamamış tümülüslerin varlığından hiç şüphe yoktur. Tümülüslerden bazı örnekler sunuyoruz:

Beyceğiz Tümülüsü

Beyceğiz Köyü'ne 5 kilometre uzaklıkta, Belkavak mevkiinde, 100 metre çapında, 15 metre yüksekliğindedir. Tümülüs kaçak kazılarla tahrip edilmiştir.

Gençali Tümülüsü

Gençali Köyü, Öztepe mevkiinde bulunmaktadır. Tümülüste yapılan kazılarda mezar odası açığa çıkarılmıştır. Mezar odasının içi ve iskeletler temizlenmiştir. Bizans dönemine ait olduğu sanılan mezar odasında başka buluntuya rastlanmamıştır.

Karga Yaylası Tümülüsü

Beylikköprü Köyü, Karga Yaylası mevkiinde, Sakarya Nehri'nin yaklaşık 2 kilometre batısında bulunmaktadır. Çapı 25 metre, 2 metre yüksekliğinde tümülüsün güney tarafında kaçak kazı çukuru vardır. Üzerinde tarım yapılmaktadır.

Hacıtuğrul Tümülüsü

Hacıtuğrul Köyü'nde, Hacıtuğrul Höyüğü'nün 500 metre güneyinde olup, büyük ve düzgün konik bir yapıya sahiptir.

Kızlarkayası Tümülüsü

Yassıhöyük Köyü ile Şabanözü Köyü arasında bulunan Kızlarkayası mevkiinde bulunan iki tümülüste 1989 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü'nce kazılmıştır.

Mama Deresi Tümülüsü

Beylikköprü Köyü'nde, Sakarya Nehri'nin batısında, Gordion ören yerinde, M.Ö. 9. yüzyılın sonları ile 7. yüzyılın başlarına tarihlenir.

Mimarisi ile Erken Frig tümülüslerini andırmaktadır. Tümülüs'ün ahşap mezar odasında açılan sondajda çürümüş durumda ahşap, bronz eserler ve seramik buluntular ve Frig fibulaları ele geçmiştir.

Sayısı 80 adet olan fibulalar önemli bir grup oluşturmaktadır.

Kral Midas Tümülüsü

Yassıhöyük Köyü'nde bulunan Midas Tümülüsü, 53 metre yüksekliğinde, 300 metre çapındadır. Tümülüs içindeki mezar odası zemin seviyesindedir. Odanın etrafını Poros taşı blokları ile yapılmış bir duvar çevirmektedir. Bu duvar ile tahta mezar odası arasındaki mesafe moloz taşlarla doldurulmuştur. Mezar iki odalıdır. Odalar ardıç ve sedir ağaçlarından kütüklerin değişik yönlerinde birbirleri üzerine konulmasından oluşmaktadır. Mezar odasının iç kısmının uzunluğu 6,20 metre, genişliği 5,15 metredir.

Mezar odasının imitasyonu ve oda buluntuları Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir. Midas'ın Tümülüsü M.Ö. 720-725 yılları arasına tarihlenmektedir.

Tümülüste ki kazılar Amerikalılar tarafından yapılmıştır.

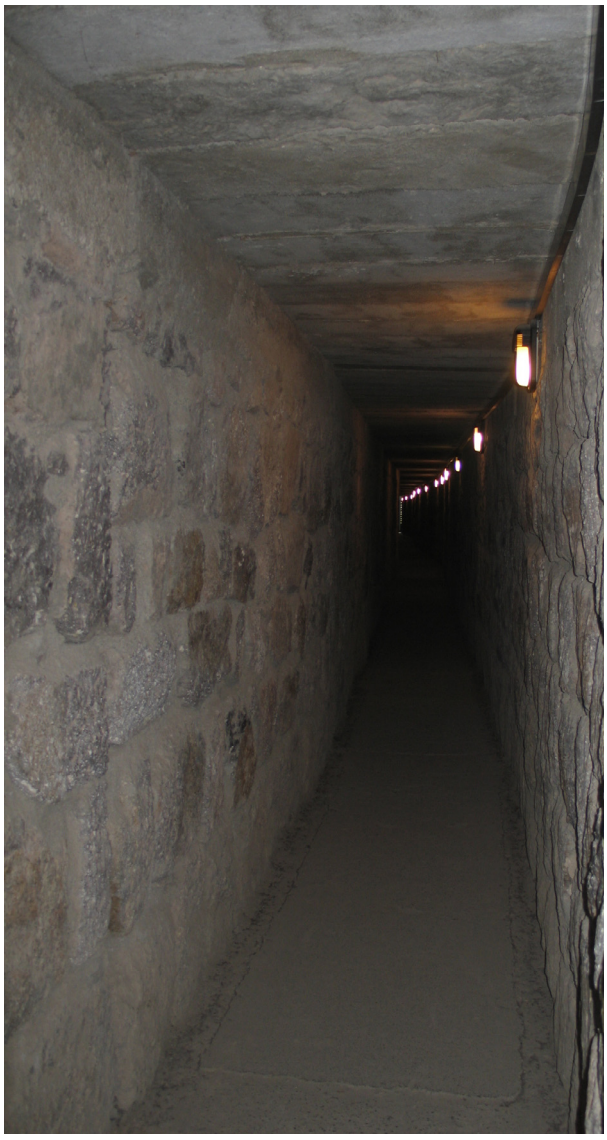
Gordion Müzesi'nde Kral Midas Mezarı'nın imitasyonu

Gordion Müzesi'nde Kral Midas Mezarı'nın imitasyonu

Kral Midas Tümülüsü mezar odası ve giriş koridoru

O Tümülüsü

1954 yılında Sakarya Nehri'nin batı kenarında, Kıranharmanı mevkiinde bulunan tümülüste, Gordion kazı başkanı Rodney Young tarafından yapılan kazıda düzgün blok taşlardan yapılmış mezar odası bulunmuştur.

Mezar yapısının Galatlar'a ait olduğu tespit edilmiştir. Mezar odası Gordion Müzesi bahçesine nakledilmiştir.

P Tümülüsü

Yassıhöyük Köyü'nde bulunan tümülüs, 1936 yılında Amerikalılar tarafından yapılan kazılarda açığa çıkarılmıştır. 80 metre çapında 12 metre yüksekliğinde P Tümülüsü olarak adlandırılan tümülüste 12 x 80 metre ölçülerinde bir çocuk mezarı bulunmaktadır.

Tümülüs M.Ö. 700 yıllarına, Frig dönemine tarihlenmektedir. Ölü hediyeleri de çocuklarla ilgili eşyalar olup, Gordion ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

Türkobası Tümülüsü

Türkobası Köyü'nün 1 km batısında, ekili arazi içinde bulunmaktadır. Doğal bir set üzerinde bulunmakta olan tümülüs doğu-batı yönünde 10x20 metre uzunluğunda, 4-5 metre yüksekliktedir.

3. HÖYÜKLER

Höyük İlk Tunç Çağı'ndan itibaren iskan gören yığma tepeciklerdir. Polatlı ilçe hudutları dahilinde bulunan höyüklerin tam olarak sayısı belli değildir. Bu yerleşmelerin en bariz örneği yığma toprak, taş duvar kalıntıları ve çanak-çömlek parçalarıdır. Duvar yapımında kullanılan kerpiç zaman içinde aslına yani toprağa dönüşmektedir. Yapılan yüzey araştırmalarında iskan dönemleri tespit edilebilmektedir. Bölgede bulunan höyüklerden bazıları şunlardır[11]:

Zafer (Beştepe) Höyük

Zafer Mahallesi Beştepe mevkiinde bulunan ve Zafer Höyüğü olarak adlandırılan höyük ilçe merkezinde bulunmaktadır. 25 metre yüksekliğinde, 200 metre çapında yaklaşık olarak yuvarlak biçimlidir. 1949 ve 1950 yıllarında Seton. Lloyd ve Nuri Gökçe tarafından daha fazla tahribata uğramaması için kısa bir sürede

kazılmıştır. Açmalar, tepenin güney kesiminde tahribat alanında ve tepenin üst kesiminde açılmıştır. Yerleşme yerinde, yüzeyden itibaren ana toprağa kadar 31 yapı katı tespit edilmiştir. İlk Tunç Çağı'ndan itibaren iskan gördüğü anlaşılmıştır.

Gubullu Höyük ve höyükten Alagöz Köyü

Gubullu Höyük

Alagöz Köyü'nün 2 km güneydoğusunda, doğu-batıda 127 m kuzey-güneyde 120 m yüksekliği 10 m dir. Tümsek formludur. Derlenen çanak-çömlek parçalarının çoğu İlk Tunç Çağı'na aittir.

Boz Höyük

Çökören Köyü'nden Ücret Köyü'ne giden yolun solunda, doğal bir tepenin üzerindedir. Derlenen çanak-çömlek parçaları Demir Çağı'na aittir. Özellikle gri astarlı tipik Frig seramiği çok kullanılmıştır.

Paşatepesi Höyük

Eskişehir-Ankara karayolunun kenarında, Malıköy yolunun solunda, Terası bulunan höyüğün terasında Klasik Çağı'na ait seramik, tepede ise Orta, Geç Tunç Çağı'na ait parçalar derlenmiş olup, İlk Tunç Çağı, Demir Çağı parçaları azdır.

Türkoğlu Çiftliği Höyük

Temelli Beldesi'nin yaklaşık 1 km kuzeydoğusunda bulunan höyükte Orta, Geç Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları görülmüştür. Demir Çağı'na ait bir buluntuya rastlanmamıştır.

Malveren Höyük

Malıköy-Ballıkuyumcu yolunun kuzeyinde, Malveren Kedikayası mevkiinde, Temelli Askeri Havaalanının kuzeybatısında yer almaktadır. 500 x 400 metre ölçülerinde iki yükseltili bir görünüme sahip olan höyük üzerinde yapılan araştırmalarda Helenistik, Roma ve Bizans çağlarına ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Sarıoba Köyü, Uludere Höyük

Uludere Höyük

Sarıoba köyünün 5.5 km kuzeydoğusunda, Sinanlı-Polatlı karayolunu Uludere Çiftliği'ne bağlayan yolun kenarında, doğal kayalık üzerine kurulmuş olan höyükte, Orta, Geç Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları görülmüştür.

Karahöyük

Yenidoğan Tren İstasyonu ile Hacıtuğrul Köyü arasında Karahöyük denilen mevkide bulunmaktadır. Antik Kral Yolu üzerinde bulunan höyük 650 metre uzunluğunda, 600 metre eninde, 30 metre yüksekliğindedir. Arkeolog

Hacıtuğrul Köyü, Karahöyük

Hacıtuğrul Köyü, Karahöyük

Burhan Tezcan tarafından 1972 yılında yapılan kazılarda, Frig dönemine ait eserler bulunmuş ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde korunmaktadır. Osmanlı Dönemi'de bir yerleşme yeridir.

Karatepe Höyük

Beyceğiz Köyü'nün 4 km doğusunda, Ankara-Polatlı karayolunun kenarındadır. Höyüğün kuzeyinden köy yolu geçmektedir. Derlenen çanak-çömlek parçaları İlk, Oıta, Geç Tunç ve Demir Devri'ne aittir Özellikle İlk Tunç Çağı'na ait parçalar çoktur. Höyüğün kuzeybatısında ayrı bir höyük daha vardır. Seramiğine göre, Demir Çağı'nda iskan edilmiştir.

Sarıoba Höyük

Sarıoba Höyük

Ayaş-Polatlı karayolunun kenarında, Sarıoba Köyü'ne varmadan solda bulunan teraslı höyükte İlk, Orta, Geç Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları bulunmuş ve Demir Çağı'nda da iskan görmüştür.

Müslüm Höyük

Müslüm Höyük

Ayaş-Polatlı karayolu üzerinde bulunan Müslüm Köyü'nün 500 m batısındadır. İlk, Orta, Geç Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları bulunmuş ve Demir Çağı'nda da iskan görmüştür. Az miktarda Roma Devri'ne ait seramik parçaları da bulunmuştur.

Yeşiltepe Höyük

Karapınar Köyü'nün 500 m güneyinde, Ankara-Polatlı karayolunun 1 km kuzeyinde bulunan höyükte İlk ve Orta Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları görülmüştür.

Şabanözü Höyük

Şabanözü Höyük

Ayaş-Polatlı karayolunun yakınında ve batısında, Şabanözü Köyü'ne 5 km kala solda bulunan yerleşmede iki höyük vardır. Höyük tarla olarak kullanılmakta olup, kuzey eteğinde suru andıran kalıntılara rastlanmaktadır. Derlenen çanak-çömlek parçaları Demir Devri'ne aittir. Kaçak kazı çukurlarının yanında az miktarda İlk Tunç Çağı'na ait seramik parçaları bulunmuştur.

Sarıkaya Höyük

Basri Köyü Sarıkaya mevkiinde, Polatlı-Ayaş karayolunun 6. kilometresinde bulunmaktadır. Kuzey-güney yönünde 196 kilometre, doğu-batı yönünde 150 metre, 5 metre yüksekliğindedir. Höyük yüzeyinde yapılan araştırmalarda Eski, Orta ve Geç Tunç çağlarına ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Gündoğan Höyükleri

Birinci höyük Gündoğan Köyü'nün 1 km batısındadır. Vadi'nin hemen kenarına kurulmuş olup, İlk, Orta Tunç ve Roma Devri'ne ait çanak-çömlek parçaları görülmüştür. İkinci höyükte Gündoğan Köyü'nün 1 km kuzeybatısında, doğal yamaca kurulmuş düz bir yerleşim yeridir. Derlenen çanak-çömlek parçaları Roma Devri'ne aittir.

Eski Köseler Höyük

Eski Köseler köyünün 1,5 km güneyinde, doğal yamaca kurulmuş olan bu höyükte, İlk, Orta, Geç Tunç ve Demir Devri'ne ait çanak-çömlek parçaları derlenmiştir.

Kuşçu Höyük

Kuşçu Höyük

Kusçu Köyü'nün içinde olup, üzerinde ev vardır. Derlenen çanak-çömlek parçalarının çoğu İlk Tunç Çağı'na aittir.

Çalbayır Höyük

Çalbayır Höyük

İğciler Köyü'nün güneyinde olup İlk Tunç Çağı yerleşmesidir.

Yeşiltepe Höyük

Yeşilöz Köyü, Sıçan Höyük

Yüzükbaşı Köyü, Kocaöz Höyük

Çekirdeksiz Höyük

Yassıhöyük-Polatlı karayolunun Çekirdeksiz köy yolu ile kesiştiği kavşakta, söz konusu yolun kuzeyinde bulunmaktadır. Höyük yüzeyinde yapılan araştırmalarda İlk Tunç Çağı'na ait seramik parçalarına rastlanmıştır. Höyük yüzeyinde tarım yapılmaktadır.

Öz Höyük

Yüzükbaşı Köyü'nün 4 kilometre kuzeybatısında, Öz mevkiinde bulunmaktadır. Höyük yüzeyinde yapılan araştırmalarda Geç Kalkolitik, Eski Tunç, Hitit İmparatorluk dönemi, Frig, Roma ve Bizans çağlarına ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Hıdırşeyh Höyükleri

Güreş Köyü hudutları içinde, Ankara Çayı'nın hemen karşısında bulunan birinci höyük yüzeyinde yapılan araştırmalarda İlk ve Orta Tunç Çağı'na ait ait seramik parçalarına rastlanmıştır. İkinci höyükte yapılan araştırmalarda İlk, Orta ve Geç Tunç Çağı'na ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Kocaöz Höyük

Yassıhöyük Köyü ile Çekirdeksiz Köyü'nün ortasında, Çekirdeksiz Köyü'nün 3 kilometre güneyinde bulunmaktadır. Höyük yüzeyinde yapılan Eski Tunç ve Demir çağları ile Roma dönemine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Sıçan Höyük

Yeşilöz Köyü sınırları içinde bulunmaktadır. Höyük yüzeyinde yapılan araştırmalarda Eski Tunç Çağı ve M.Ö. 2. bin yılına ait seramik parçalarına rastlanmıştır. Ayrıca Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan yaban keçisi formlu, siyah parlak boyalı, Eski Tunç Çağı oyuncağı da bulunmuştur.

4. ARKEOLOJİK ALANLAR

Polatlı ilçesi hudutları içinde tümülüs ve höyüklerin haricinde düz yerleşmeler, mabedler, sığınma amaçlı kaya mağaralar, şehirler, kaya mezarları, yollar, karakollar, hamamlar ve ılıca gibi antik arkeolojik zenginliklere de sahiptir. Çalışmamız esnasında bazı ören yerlerine ulaşamadık. Bazılarına da zaman darlığı yönünden gidemedik. Geniş zamanlı ve teknik donanımlı bir çalışma ile bu alanların sayısının daha da artacağı kanaatini taşıyorum. Bu bölümde Sachihiro Omura'nın "İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları" ile Levent Egemen Vardar-Nalan Akyürek Vardar'ın, "Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması" isimli makaleleri ile Mimar Gökçe Günel'in kaynak taramasından yaralanılmıştır.

Girmeç (Üçkızlar) Hamamı

Girmeç Köyü'nün yakınında bulunan antik ılıca suyu kaynağı bulunmaktadır. "Üçkızlar" hamamı olarak anılan kaplıca suyunu Charles Texier, 1833 lü yıllarda görmüş ve "Küçük Asya" isimli eserinde şunları yazmıştır:

"Kalenin bulunduğu dağın şimal yamacında bir ılıca suyu menbağı akar. Eski asardan üzerinde kubbeli bir hamam vardır. Bunu yerliler bir Ceneviz eseri olarak tanırlar. Ceneviz'den kalma tabiri burada aslı meçhul bütün asar-ı antikaya şamildir. Mösyö Ensuvret'in mütalasına nazaran bu kale (Girmeç Kale) Romalılara ait ve hamam da agleb-i ihtimal aynı devre mensuptur. Bu dağın ismiyle "Germa" şehrinin ismi ve Sansakrit lisanında sıcak manasına olan "Garma" kelimesi beyinlerdeki münasebeti şayan-ı dikkatdir. Ankara Çayı vadisi gerek asar-ı antika ve gerek teşkilat-ı araziye noktasından her adımda başka

Girmeç Köyü, Üçkızlar Hamamı

Babayakup Köyü, Tırkaz Mabedi

bir şey gösterir…"[12] Günümüzde hamamın sadece 1 metre yüksekliğinde kare planlı taş temelleri bulunmaktadır.

Babayakup Tırkaz Mabedi

Babayakup Köyü, Yukarı Öz (Tırkaz) mevkiinde köy merası içinde yer almaktadır. Güneye doğru alçalan bir tepe üzerinde büyük mermer blok taşlarla inşa edilen Roma dönemine ait olduğu sanılan mabet 7,00 x 7,30 metre ölçülerindedir. Tabanı büyük blok taşlarla kaplıdır. Giriş kısmı güneyde olup, iki tarafında iki sütun oluşturmaktadır. Mabet yapımında kullanılan taşlar kalitesiz mermerlerdir. Ayrıca Babayakup Deresi batısında sivri bir tepe üzerinde gözetleme kulesi olarak kullanılan mermer mimari bloklar bulunmaktadır.

Erenler Yerleşmesi

Bacı Köyü'nün yaklaşık 1600 metre kuzeybatısında yer almaktadır. Yapılan yüzey araştırmalarında Roma dönemine ait tuğla ve seramik parçalarına rastlanmıştır. Höyük üzerinde tarım yapılmaktadır.

Antik Eymir Şehri

Hisarlıkaya Köyü'nün hudutları içinde bulunan antik şehir kalıntıları, Hisarlıkaya Kalesi'nin kuzeyinde, Dereboğazı'nın solundaki yamaçta yer almaktadır. Geniş bir alana yayılan mimari kalıntılar ve seramik parçalarından Helenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde iskan gördüğü anlaşılmaktadır. Viran olan Eymir Köyü'nün yeridir.

Harami Yerleşmesi

Bacı Köyü'nün 2 kilometre doğusunda yer almaktadır. Yapılan yüzey araştırmalarında Demir Çağı, Roma ve Bizans dönemlerine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Kotan Yerleşmesi

Bacı Köyü'nün kuzeydoğusunda, Uçmak deresi ile Dızdız deresi arasında kalmaktadır. Her iki dere arasında taşkınlardan oluşan erozyon sonucu yüzeyde mimari kalıntılar ve seramik parçalarına rastlanmıştır. Höyük yüzeyinde yapılan araştırmalarda Demir, Hellenistik, Roma ve Bizans çağlarına ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Kuyucak Yerleşmesi

Bacı Köyü hudutları içinde, Bacı-Temelli yolunun sağında, Kuyucak Çeşmesi mevkiinde bulunmaktadır. Yapılan yüzey araştırmalarında Roma dönemine ait mimari kalıntıları ile seramik parçalarına rastlanmıştır. Yüzeyde tarım yapılmaktadır.

Sarıhalil Köyü, Höyüktepe

Antik Kral Yolu Kalıntısı

Anadolu binlerce yıl doğu ile batı arasında köprü olmuş, uygarlıkların birbirleriyle temasları ile gelişmesine yardımcı olmuştur. Uygarlıklar, göçler, ticaret kervanları, ordularının geçişleri için yollar yapmışlardır. Kral Yolu, İran'daki Susa kentinden başlayıp Anadolu'yu boydan boya geçerek Batı Anadolu'da Lidya'nın başkenti Sardis kentinde son bulmaktadır. Yassıhöyük Köyü, Midas Tümülüsü'nün yakınından geçen Kral Yolu'nun 6 metre genişliğinde kalan kısmı tümülüslerin bulunduğu mezarlık alanından geçerek ovaya doğru uzanmaktadır. Kral Yolu, Frig devrinden sonrasına ait olup, Kral Dareius tarafından M.Ö. 6. yüzyıl sonuna veya 5. yüzyıl başında kurulmuş Pers İmparatorluğuna aittir.

Özyurt Maşatlık

Özyurt-Polatlı yolu üzerinde, Maşatlık mevkiinde bir kale kalıntısı bulunmaktadır. Ayrıca Özdere çayı kıyısında ve batı yamacında sığınma veya mabed amaçlı mağara bulunmaktadır.

Sarıhalil Höyüktepe

Sarıhalil Köyü'nün sınırları içinde, Hamam Deresi'nin doğusunda, Höyüktepe mevkiinde düz yerleşme bulunmaktadır. Tarım alanı olarak kullanılan bölgede çok miktarda seramik parçaları görülmektedir.

Müslüm Köyü, Antik Su Sarnıcı

Sarıhalil Hanımören Yerleşmesi

Sarıhalil Köyü'nün eski yerleşme yeri olan Hanımören mevkiinde yüzeyde ince cidarlı, çok renkli ve desenli, parlak renkli seramik parçaları bulunmaktadır.

Müslüm Köyü, Antik Su Sarnıcı görüntüleri

Müslüm Köyü Antik Su Sarnıcı

Müslüm Köyü'nün Sarayiçi mevkiindedir. Kesme taştan ve taş kemerli kubbe örtülü yapıya merdivenle inilmektedir. Sarnıç dıştan beton örtü ile korumaya alınmış ve köyün içme suyu buradan karşılanmaktadır. Sarnıcın devamında sonradan yapılmış çamaşırhane bulunmaktadır.

Kızlarini Mağaraları

Sarıoba Köyü'nün 4-5 km yakınında, Ortabayır Deresi içinde, kayaya oyulmuş, mabed olarak kullanılan mağaralar bulunmaktadır. Çok odalı ve koridorlarla bağlantılı olan odaların bir kısmı yağmur sularının erozyonu dolayısıyla dış cephe duvarları kaybolmaktadır.

Sarıoba Köyü, Kızlarini Mağaraları

Sarıoba Köyü, Kızlarini Mağaralarından görüntüler

Sarıoba Köyü, Çıngıraklı Mağarası

Çıngıraklı Mağarası

Sarıoba Köyü'nün hudutları içinde, Ankara Çayı Vadisi'nde ve yakınında yüksek bir kaya yamacında, Hamamboğazı mevkiinde bulunan mağara "Hırsız Mağarası" olarak ta anılmaktadır. Bu mağaranın tam karşısındaki tepenin üzerinde "Müslüman Kale" bulunmaktadır. Bu kaleye "İslam Kale"de denilmektedir. Charles Texier, 1833 lü yıllarda görmüş ve "Küçük Asya" isimli eserinde şunları yazmıştır: "Yukarı Türkili" ve "Aşağı Türkili" isimlerindeki iki karye (köy) arasında bu dağ daha yükselerek ikinci bir ılıca menbaı daha çıkarır. Vadinin yukarı kısmında yüzelli metre kadar yükseklikte müdafaa istihkamı olan geniş bir mağara görülür. Buraya "Hırsız Mağarası" ismi verilir. Bunun yolcuları müdafaa ve muhafaza etmek için yapıldığı muhtemeldir."[13] İki ayrı mağara olup, mağaranın içinde oldukça derin bir kuyu bulunmaktadır. Ayrıca mağaradan aşağı inmek için mi yoksa bu dar boğazdan geçmek içinmi mermer kaya blokların kesilerek merdivenli bir yol yapılmıştır. Bu merdivenler bölgede bulunan ve "uyuz hamamı" olarak anılan ılıca kaynaklarına doğru inmektedir.

Sarıoba Köyü, Çıngıraklı Mağarası'ndan görüntüler

Ilıca Köyü, Antik Ilıca

Ilıca Köyü Yerleşmesi ve Antik Ilıca

Ilıcaözü Vadisi yamacında ve Ilıca Köyü yakınında bulunan yerleşmede höyük ve civarında çok sayıda antik mermer parçalar bulunmaktadır. Ayrıca Ilıca-İnler Köyü yolunun batısında antik ılıca suyu kaynağı bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı havuzda cinsi bilinmeyen balıklar yaşamaktadır.

Sivri Mağaraları

Sivri Köyü'nün İninkafa mevkiinde, bir kısmı 2006 yılında sit alanı ilan edilen kaya mağaralar bulunmaktadır. Mağaraların girişi otlarla kaplı olup, toprakla dolmuştur. Bu bölüm sit alanı içine alınmamıştır. Odaları birbirine bağlayan koridorlarda zaman içerisinde çökmeler olmuştur. Karapınar mevkiinde Roma dönemi düz yerleşme bulunmaktadır. Tarım alanı olarak kullanılan yerleşmeden köye bol miktarda mermer antik malzemeler getirilmiş ve çeşmelerin yapımında kullanılmıştır.

Ördekgölü Kaya Mezarı

Ördekgölü Köyü, Karakovan Gâvurdamı mevkiinde ölçüleri 70x70 metre olan kare planlı bir yapının temel kalıntıları ve yakınında pronaoslu bir kaya mezarına rastlanmıştır. Mezar doğal kaya oyularak yapılmıştır. Bir giriş holü, ön odası (pronaos) ve asıl mezar odasından oluşmaktadır. Mezar anıtı Roma dönemi mimari özelliklerine yansıtmaktadır.

Kayabaşı Roma Villası

Kayabaşı Köyü içinde bulunan yerleşmede, Satılmış Kalaycı'ya ait bahçede Roma Dönemi bir villaya ait mozaik çıkmış ve adı geçenin ihbarı ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nce 1989 yılında yapılan kurtarma kazısı yapılmış, 1999 yılında bu mozaik Gordion Müzesi'nin bahçesine taşınmıştır. 6,6 x 7,7 metre ölçülerindeki mozaiğin merkezinde hayvan motifleri, çevrede ise geometrik bezemeler yer almaktadır. Yörede yapılan araştırmalarda Roma ve Bizans döneminde iskan gördüğü anlaşılmıştır. Ayrıca yer altı sığınakları bulunmaktadır.

Kayabaşı Köyü, Roma villası mozaiği

Şeyhahmetli Köyü, Mermerkaya Tepesi, Kaya mezarı

Şeyhahmetli Köyü
Frig Kaya Mezarı

Şeyhahmetli Köyü hudutları içinde, 1020 metre yükseklikteki Mermerkaya Tepesi düzlüğünde, büyük yumru bir mermer kaya kütlesine oyularak yapılan mezarın girişi kareye yakın olup, tek odalıdır. Kaya mezarın bulunduğu yer bütün yönlere hakim olup çevresinde kale ve yerleşme izleri görülür.

Yakınında bulunan tepede de Şeyhahmet mezarı bulunmaktadır.

Şeyhahmetli Köyü, Mağara Manastırları

Şeyhahmetli Mağaraları ve Yerleşmesi

Şeyhahmetli Köyü hudutları içinde, Hacımusa Deresi vadisi yamacında Mermer mevkii yakınında küçük bir dere içi yamacında kayalara oyulmuş geniş odalı ve koridorlu odalar bulunmaktadır. Bu mağaraların mabed amaçlı yapıldığı kanaatini taşıyoruz. Ayrıca Şeyhahmetli Yaylası'nda ve Şeyhahmeti Köyü içinde sayısız sığınma amaçlı mağaralar bulunmaktadır. Eski köy mezarlığında da Roma dönemine ait çok sayıda antik mermer parçalar bulunmaktadır.

Uzunbeyli Köyü, Antik Mağaraları

Uzunbeyli Mağaraları ve Yerleşmesi

Uzunbeyli Köyü içinde, İnönü mevkiinde sığınma amaçlı mağralar ve köy içinde Roma ve Bizans dönemine ait antik büyük mermer sütunlar ve yapı malzemeleri bulunmaktadır.

Tatlıkuyu Yerleşmesi

Tatlıkuyu Köyü sınırları içinde, Sakarya Irmağı yakınında, Tekke mevkiinde bulunan yerleşmede "Yusuf Baba" türbesi bulunmaktadır. Türbenin civarında ören yeri mevcuttur.

Tatlıkuyu Köyü, Yusuf Baba Türbesi ve Tekke mevkii ören yeri

Macun Kaya Mezarları

Macun Köyü'nün Eskiköseler Köyü sınırında ve Babayakup Deresi vadisine hakim bir yamaçta kilsi kayaların oyulması ile yapılmış tek odalı mezarlardır. Bu mezarların yakınında ki yerleşme de çanak-çömlek parçalarına rastlanmaktadır.

Polatlı Küçükkale

Polatlı İlçesi'nin 5 km güneyinde, Karatepe üzerindedir. Tüm yönlerde açık bir görüş alanı vardır. Kabaca "harçlı" ve harçsız" olarak ayırabileceğimiz, en az iki teknikte duvar örneği alanda görülmektedir. Seramik buluntular Hellenistik ama ağırlıkla Bizans dönemlerine aittir. Mimarî ye seramik örneklerin birbirilerini destekler nitelikte olmasına karşın, yerleşimin bütünündeki ve sürekliliğindeki ilişkiyi açıklayabilmekten şimdilik uzağız.

Kargalı Kale

1040 metre rakımlı Kargalı Köyü'nün 1.5 km. güneybatısındadır. Yaklaşık 50 m. yüksekliğindeki konik tepenin üzeri yoğun kayalıktır. Tepe, özellikle güney ve batısına hakimdir. 8-9 km mesafedeki Polatlı görüş alanındadır. Basrikale ve Çanakçıkale ile görsel ilişkisi vardır. L. Eğemen Vardar, tepe alanının, doğal özelliklerine müdahale edilmeden, bu özellikleri benimsenerek iskân edilmiş ve belki çevresine savunma amaçlı bir duvar inşa edilmiş olabileceğini kanaatini taşır. Yüzeyde Kalkolitik, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait seramikler görülmüştür.

Girmeç Kale

Çile Dağı'nın doğu yamaçlarında, Ankara Çayı vadisine hakim, Girmeç ve Bacı Köyleri arasında dağ sıralarının doğusunda, yüksekçe bir tepede bulunmaktadır.

Kalenin güneybatı ve batı kısımları doğal olup, kalenin kuzey, doğu ve güney tarafındaki dış surlar tamamen tahrip olmuştur. İç sur duvarlarının bir bölümü ayakta olup, moloz ve kaba yonu taşlarla horasan harçlı olarak inşa edilmiştir.

Avşar Kalesi

Çile Dağı'nın Şabanözü Ovası'na hakim iki derenin birleşme yerinde bulunan "kale" mevkiindedir. Yüzey araştırması yapılmamıştır.

Hisarlıkaya Kalesi

Hisarlıkaya Köyü'nün batısındadır. 50 metre yüksekliğinde, konik bir tepe üzerindedir. En yüksek noktada, kuzey-güney doğrultusunda uzunlamasına olmak üzere, ovale yakın planlı bir surla çevrili kale bulunmaktadır.

Kale, özellikle kuzeyine egemen olup, bugünkü Ankara-Eskişehir yolunda olduğu gibi, antik yolu kontrol etmektedir. Kalenin girişi doğuya, bugünkü köye bakmaktadır.

Tüm duvarlarda harç kullanılmamıştır. Ana yapının içinde, hemen hemen tüm alanda, gerek dik köşeli gerekse kısmen oval plan gösteren çok sayıda mekanın varlığı anlaşılmıştır.

Seramik buluntular ise yapıların Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmesine yardımcı olabilmektedir.

Budum Kalesi

Kayabaşı Köyü'nün kuzeybatısındadır. Babayakup Deresi Vadisi'ne hakim bir kaya terası üzerindedir. Belirgin bir mimari görülememiştir. Seramik buluntular da çok seyrektir.

Basri Kale

Basri Kale

Basri Köyü'nün 1.5 km kadar güneybatısındadır. Her yöne hakim bir konumda olup, stratejik bir önemi olduğu anlaşılmaktadır. Seramik buluntular Bizans Dönemi'ne aittir. Sakarya Meydan Muharebesi'nde mevzi olarak kullanılmıştır. Dua Tepe ile arasındaki yamaçlara Basrikale mevzileri adı verilir.

Çanakçı Kale

1029 metre rakımlı Çanakçı Köyü'nün 1.5 km güneyinde, yaklaşık 100 metre yüksekliğinde bir tepe üzerindedir. Yörenin en yüksek noktası, Yıldız Dağı'nın (1112 m) 1.5-2 km. kuzeyindedir. Çevrede yer yer meşe ağaçları görülür. Tepenin batısı dışındaki yönlerde eğimi diktir. Batısındaki Sakarya Irmağı Vadisi'ne ve kuzeyine geniş bir görüş açısı bulunmaktadır. Hellenistik ve Roma Dönemi'ne ait yapılara rastlanır. Yüzeyde görülen seramikler de bu iki dönemin varlığına işaret etmektedir. Kayanın kesilmesiyle düzenlenmiş "açık hava kutsal alanı", yüksek platform üzerinde bir "cella", dörtgen biçimli, doğu yanı içten sekili bir "kaya çanağı", yaklaşık boyu 11 ve 14 metre olan iki teras, kale sur kalıntıları, antik taş ocakları, kayanın kesilmesiyle oluşturulmuş basamaklar bulunmaktadır.

Çanakçı Kale

Çanaçkı Kale'den görüntüler

Şeyhali Kalesi

Yağır Kale

Oğuzlar (Yağır) Köyü'nün 5 km. kuzeydoğusunda, kalenin rakımı 1100 metre olup, yaklaşık 150 metre yüksekliğinde bir tepe üzerindedir. Ankara Çayı ve Sakarya vadisine hakim bir yerdedir. Görülebilen seramiklerle beraber, yapı en erken Roma Dönemi'ne ait olmalıdır.

Çağnık (Çağlayık) Kale

770 metre rakımlı Çağlayık Çiftliği yakınında, Sakarya Irmağı'nın Ankara Çayı ile birleştiği noktanın yaklaşık 4 km. güneyinde, Sakarya Irmağı'mn kuzey kıyısındadır. Irmaktan 110 metre yüksekte, doğu, güney ve batısı sarp kayalık bir tepe üzerindedir. Özellikle doğu ve güney yönlerde Sakarya Irmağı Vadisi'ne hakimdir. Kale surları, çokgen, iri bloklarla harç kullanılmadan inşa edilmiştir. Bu kalenin 750 metre doğusunda, 730 metre rakımda, 15 metre yüksekliğinde bir tepe üzerinde ikinci küçük bir kale daha vardır. Sakarya Irmağı'nın kuzey kıyısında iki kale arasında yaklaşık 150-200 dönümlük alanda, yer yer kentsel yerleşim izleri görülmüştür. Seramik buluntular çoğunlukla Bizans Dönemi'ne aittir.

Şeyhali Kalesi

Haymana-Polatlı karayolu üzerinde bulunan Şeyhali Köyü'nün 3.5 km kuzeybatısında, Özdere Çayı ve eski Sivrihisar yolu yakınında, yaklaşık 100 m. yüksekliğinde, konik biçimli kayalık bir tepe doruğundadır. 1017 metre yüksekliğindeki bir tepe üzerinde bulunan kale, özellikle güney ve batısına egemen olup, 25 km batısındaki Sakarya Irmağı'na yöneliktir. Sakarya Meydan Muharebesi'nde mevzi olarak kullanılmıştır. Seramik örnekleri ise Geç Frig Dönemi'nden Roma Dönemi dahil, geç evrelere kadar görülebilir.

Kızılcakışla Kalesi

Kızılcakışla Köyü'nün 500 m. batısında, yolun hemen kuzeyindedir. 25-30 m. yüksekliğinde, konik bir tepedir. Üzerinde tarım yapılmaktadır. Çok yoğun seramik görülmektedir.

Güreş Kale

Çile Dağı'nın kuzeyinde, Güreş Köyü'nün 1.5 km. kuzeyinde ve köyün girişindedir. Kuzeyindeki Ankara Çayı'na 4 km. uzaklıktadır. 30-40 metre yüksekliğinde bir tepe üzerindeki yapı, yaklaşık 15-20 m genişliğinde dar bir alandır. Bu haliyle daha çok gözetleme karakolu olmalıdır. Görülebilen seramikler yine geç döneme aittir.

Türktaciri Kale

Türktaciri Köyü'nün 2 km. kuzeyindeki 882 m. rakımlı Kaletepe'de yapı kalıntıları yer almaktadır. Yapı, plân ve teknik özellikleri ile Roma Dönemi'ne tarihlendirilmektedir.

Beyobası Kalesi

OIukpınar-Beyobası köylerini birbirine bağlayan yolun 500 metre batısında, Ovaya hakim bir konumda, 1035 metre rakımlı kale mevkiinde bulunan ve doğal kayalık üzerine yapılmış surlardan ibarettir. Yapıda görülebilen seramikler Roma ve sonra dönemlere aittir.